

ключових чинників слід виокремити соціально-економічну нестабільність, недостатній рівень сформованості національної ідентичності, наявність психологічних розладів, а також інтенсивний вплив пропагандистських повідомлень та історико-культурних міфологем. Особа колаборанта характеризується ідеологічною вразливістю, моральним релятивізмом і схильністю до легітимації протиправних дій, що в умовах воєнного конфлікту істотно посилює загрозу національній безпеці та суспільній стабільності.

Подальше поглиблене дослідження психологічних і соціокультурних характеристик осіб, схильних до колабораційної поведінки, є необхідною умовою розроблення ефективних програм ресоціалізації та профілактики злочинності. Комплексний підхід у цій сфері забезпечує системну протидію колабораціонізму, зміцнення національної безпеки та підтримання стабільного суспільного розвитку навіть за умов воєнних викликів.

1. Геркула Н. М. Особа колаборанта: тенденції, виявлені на третій рік повномасштабного вторгнення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право* Том 4 № 90 (2025). С. 19-26.
2. Лукецька, О. Р. (2013). Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики вимагання, пов'язаного із застосуванням насильства над потерпілим. *Науковий вісник Національного університету Державної податкової служби України (економіка, право)*, С.196-201.
3. Голіна, В. В., Головкін, Б. М., Валуйська, М. Ю., Лисодед, О. В., та ін. (2014). *Кримінологія: Загальна та Особлива частини*. Харків: Право. С. 513.
4. Бедь В. В. Юридична психологія: Навч. посіб. 2-ге вид., доп. І
5. переробл. Київ : МАУП, 2004. 436 с.: іл. Бібліогр.: с. 426.
6. Тимошенко В. І. Несправедливість і бідність як загроза національній безпеці України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. Серія ПРАВО. Випуск 82: том 1. Ч. 1. С. 135–140. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.19>.
7. Жеглінська Т. О., Кулеба І. А. Кримінологічний аналіз особи колаборанта: соціальні та психологічні детермінанти. *Грааль науки : міжнар. наук. журнал*. Вінниця : ГО «Європейська наукова платформа»; НУ«Інститут науково-технічної інтеграції та співпраці», 2025. № 59. С. 693-702. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.12.2025.076>

Інна КУЛЕБА

викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ВЕРБУВАННЮ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

В умовах гібридної війни проти України, ініційованої Російською Федерацією, проблема вербування молоді набуває системного характеру та становить серйозний виклик для національної безпеки. За даними Служби безпеки України (СБУ) та Національної поліції України, упродовж останніх років спостерігається зростання кількості виявлених випадків залучення неповнолітніх до диверсійної та терористичної діяльності, де 22% вербованих російськими спецслужбами в Україні є неповнолітніми. За останні два роки виявлено понад 800 випадків вербування українців, серед яких 240 – неповнолітні, деякі з яких були віком від 11 років. Така динаміка свідчить не про поодинокі інциденти, а про цілеспрямовану й сплановану стратегію ворога, спрямовану на використання вразливості підлітків, включаючи їхню психологічну незрілість та соціальну дезорієнтацію. Основною проблемою протидії є те, що вербування здійснюється приховано, через цифрове середовище, де контроль з боку дорослих мінімальний, а вплив маніпулятивного контенту – максимальний. Це включає платформи на кшталт Telegram, TikTok та Discord, де вербувальники пропонують «прості завдання» під виглядом ігор або заробітку [1, 2].

Аналіз причин участі підлітків у диверсійних діях показує, що ключовими мотивами є матеріальна вигода або шантаж. На відміну від ідеологічно мотивованих злочинів, у цьому випадку вирішальну роль відіграють вікові психологічні особливості: незрілість механізмів самоконтролю, схильність до ризику, прагнення самоствердження, а також ілюзія безкарності. У поєднанні з економічною вразливістю окремих родин це створює сприятливий

грунт для маніпуляцій. Вербувальники активно експлуатують соціальну дезорієнтацію молоді, подаючи злочин як «квест», «несерйозну витівку» або навіть «патріотичний вчинок». Наприклад, російські спецслужби пропонують підліткам «ігрові квести» з геолокаціями для розвідки або підпалів, що призводить до серйозних злочинів. Така підміна понять ускладнює профілактичну роботу, адже підлітки часто не усвідомлюють реальних наслідків своїх дій, включаючи кримінальну відповідальність, а в деяких випадках навіть смерть. Додатково, вербування часто починається з пропозицій «легких грошей» через анонімні чати, де підлітків залучають до фотографування критично значущих об'єктів чи поширення фейкової інформації в соціальних мережах [3].

Статистичні показники свідчать про масштабність проблеми. У 2024 році за статтями, пов'язаними з державною зрадою, диверсіями та умисним пошкодженням майна, було затримано сотні осіб, серед яких значна частка – неповнолітні. Також зафіксовано кримінальні провадження щодо терористичних актів, до частини з яких причетні підлітки. Окреме дослідження, ініційоване Офісом Генерального прокурора, зафіксувало зростання дитячої злочинності на 28%. Це перше суттєве збільшення за останнє десятиліття. Попри певне зниження показників у 2025 році, загальна тенденція залишається тривожною. Це свідчить про необхідність посилення саме превентивних механізмів, а не лише реагування після вчинення злочину. Додатково, з початку 2024 року СБУ зафіксувала випадки, де неповнолітні були залучені до понад 50 спроб вербування, включаючи кібероперації та розвідку [4, 5].

Новою тенденцією 2024–2025 років стало перетворення вербування на поетапний процес. Якщо раніше випадки диверсій мали ситуативний характер (наприклад, підпал релейних шаф), то нині застосовується модель поступового втягування. Підліткам спершу пропонують прості завдання – фотографування об'єктів, фейкові повідомлення про замінування, збір інформації. Згодом, використовуючи методи соціальної інженерії та фінансові стимули, їх залучають до серйозніших злочинів – підпалів авто військових, адмінбудівель, об'єктів інфраструктури. Відмова часто супроводжується шантажем і погрозами, що формує психологічну залежність і страх викриття.

Каналами вербування переважно виступають анонімні інтернет-ресурси: Telegram-канали з «пошуком роботи», месенджер Discord, заборонені в Україні соціальні мережі. Фінансування здійснюється через криптовалютні гаманці, що ускладнює відстеження транзакцій. Куратори, які нерідко перебувають на тимчасово окупованих територіях або в Росії, забезпечують повний дистанційний супровід злочину – від інструкцій до координації дій. Нерідко до одного завдання залучають кількох неповнолітніх, які не знайомі між собою, що ускладнює розслідування та доведення провини. За даними слідства, лише за рік зафіксовано сотні підпалів автомобілів військових, будівель ТЦК, органів місцевого самоврядування та інших об'єктів, частину з яких вдалося розкрити [6].

Отже, проблема протидії вербуванню молоді в умовах гібридної війни потребує комплексного підходу. Йдеться не лише про посилення кримінальної відповідальності, а й про розвиток профілактичних механізмів: інформаційно-просвітницьку роботу з підлітками та батьками, формування медіаграмотності й критичного мислення, психологічну підтримку вразливих категорій молоді, а також ефективну взаємодію правоохоронних органів, освітніх установ і громадських організацій. Важливо також удосконалити програми ресоціалізації неповнолітніх, які вже опинилися в конфлікті із законом, щоб запобігти повторним правопорушенням і мінімізувати вплив ворожих структур у майбутньому.

1. Інститут масової інформації. SBU: 22 % of Russian intelligence services' recruits in Ukraine are minors. URL: <https://imi.org.ua/en/news/sbu-22-of-russian-intelligence-services-recruits-in-ukraine-are-minors-i67514> (дата звернення: 18.02.2026).

2. BBC News. Ukrainian teen saboteurs recruited on Telegram to attack their own country. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/c8r08zmkjlzo> (дата звернення: 18.02.2026).

3. The Hacker News. Ukrainian minors recruited for cyber attacks amid war—how threat actors exploit youth. URL: <https://thehackernews.com/2024/12/ukrainian-minors-recruited-for-cyber.html?m=1> (дата звернення: 18.02.2026).

4. Російських вербувальників складно встановити, Telegram не співпрацює з правоохоронцями // Цензор.НЕТ : [сайт]. URL: <https://censor.net/ua/r3543083>.

5. В Україні презентували унікальне дослідження щодо способів запобігання правопорушень та ресоціалізації дітей у конфлікті з законом // Офіс Генерального прокурора України : [офіц. вебсайт]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/v-ukrayini-prezentuvali-unikalnedoslidzennya-shhodosposobiv-zapobigannyu-pravoporusen-ta-resocializaciyi-ditei-u-konflikti-zzakonom>.

6. Спецслужби РФ вербують дітей для терактів // YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=7nCpKgZEqfl&ab_channel=%D0%A4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8ICTV.